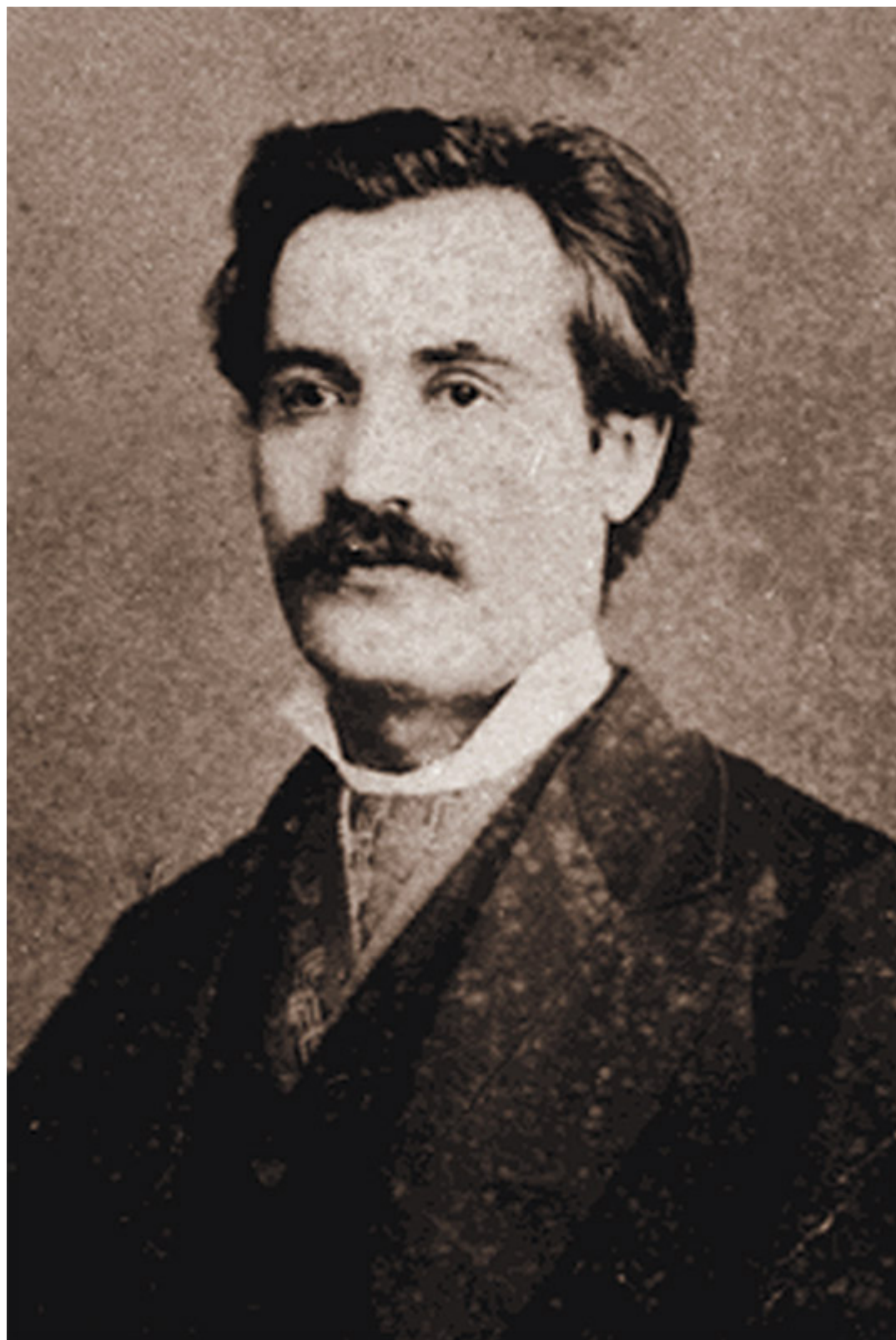

**[„«ROMÂNUL», ÎN NUMĂRUL
SĂU...”] – de Mihai Eminescu
[21 septembrie 1882]**

„Românul”, în numărul său de duminică, ne dă un frumos exemplu de confuzie.

De câte ori ziarul guvernamental se prezintă dinaintea alegătorilor nu e nimic bun în țară care să nu se datorească ideilor liberale; când e însă vorba de relele economice și sociale, atunci – conservatorii au guvernat țara, ei sunt de vină la toate.

Cu toate acestea lucrul trebuie judecat cum este; ideile liberale în aplicarea lor trebuiesc luate cu rezultatele cele bune și cele rele și să li se facă bilanțul, ca să vedem cui i-au folosit și cui i-au stricat.

Să zicem – *posito sed non concessio* – că înaintea erei liberale nu era nimic în țară. Averi mari nu erau, dar nici mizeria nu era cunoscută. Cu ocazia discutării legii rurale în cel întâi Parlament al României unite d. Cogălniceanu citea documente prin cari arăta că pământul era atât de larg încât țăranul putea să-și înfigă plugul oriunde i-ar fi plăcut, fără să 'ntrebe al cui e locul, și că n-avea să dea decât una din zece a produsului. Codul Caragea prevede tot una din zece. În fine proiectul de 'mproprietărire de la 1848, prezentat de proprietari, dă țăranilor oricât pământ ar dori și oriunde l-ar dori, în posesiune ereditară, dând una din cinci la arături și una din trei la fânațe (nefiind aci altă muncă decât coasa și strânsul). Țăranii erau săraci atunci, dar nimenea nu era bogat. Meseriile erau și ele ocrotite. Cineva trebuia să-și fi învățat meșteșugul bine pentru a-l putea exercita. Libertatea de comerț nu exista pentru obiectele de prima necesitate. Se socotea prețul grâului și al vitelor, se adăuga câștigul legitim al negustorului, încât pâine, carne, lumânări aveau prețuri taxate și cât se poate de reduse. Nu erau atâtea case frumoase în București, nu atâtea trăsuri strălucite, nu erau strade pavate cu pietre aduse din Scoția și din Belgia; bugetul amânduror țările nu era decât de vro 20 de milioane; o mie de oameni – boieri li se zicea, cu și fără cuvânt – guvernau țara, bine – rău cum o fi fost, însă foarte ieftin.

Iată că, deodată cu Unirea, vine la ordinea zilei era liberală. Nu se poate tăgădui că Vodă Cuza era liberal; autoritar da, însă democrat autoritar, liberal autoritar. Dacă ne aducem aminte de elementele numeroase pe cari Vodă Cuza le-a ridicat pentru a le opune boierilor și ne uităm azi împrejurul-ne, le vedem pe toate foarte sus, le vedem constituind... partidul roșu, excepție făcând poate de capi. Abia doi ani trec de la Unire și bugetul cheltuielilor se ridică de la 20 la 40, 48, 50 de milioane. E drept că poporul primește o sumă de libertăți; dar orice libertate nouă, de care până în ziua de azi încă nu e în stare a se folosi, corespundea cu cheltuială căci libertatea, chiar dacă n-o știi s-o întrebuințezi, e scumpă. Înainte boieri, adică funcționari mari și mici, plătiți și gratuiți, erau o mie de toți. Vodă Cuza introduce autonomia comunală și județeană; în fiecare comună câte un primar, ajutor, notar, vătășei, toți plătiți; în locul a o mie de boieri de ai Regulamentului se nasc în țară, ca iarba din pământ, 40 pân-la 50 de mii de boieri noi, săraci dar fudui și pretențioși, așteptând să fie slujiți de alții, văzând în poziția lor improvizată un mijloc de-a trăi din munca altora. Toată această aristocrație nouă ține bani. Pârcălabii și vornicii cei vechi, vatamanii și bătrânii satului nu țineau nimic. Pe lângă aceea că bugetul general al statului era de două ori și jumătate mai mare, fiecare centru mic de populație era încărcat cu cheltuieli comunale de zeci de mii de franci pe an. Aproape tot CE câștigă țăranul i se escamotează sub titlurile cele mai diverse de către organele politice: statul, județul, comuna. Mai intervine o foamete generală; țăranul se împrumută ca să poată trăi de pe-o zi pe alta; cu toate acestea percepătorul vindea căldările de pe foc.

În fine regimul percepției, precum și regimul în genere, se discreditează și o conspirație aduce, în locul liberalismului autoritar, liberalismul pur. Se durează o Constituție – cea mai liberală din Europa – în care se stipulează: egalitatea deplină a străinului cu românul în țara acestuia, fără a se ținea seamă că superioritatea economică și de cultură a

străinului [î]l face pe acesta, prin natura lucrurilor, stăpân românului. În toate opera aceasta de liberalism cosmopolit nu e un articol de incolat, care să mărginească relațiile dintre străinul cult, abil, cu deprinderi economice fixate, și între românul incult, naiv și deprins numai cu munca grea a câmpului. Din cauza aceasta până-n ziua de azi țăranul își vinde grâul cu 30-40 la sută mai ieftin decât proprietarul, arendașul sau alții. Fiecare 'l înșeală și nimeni nu-i deschide ochii. Imediat vine și era drumurilor de fier. E drept că ele încărcău o țară săracă cu o datorie de sute de milioane pe 90 de ani înainte – dar articolele de lux veneau mai grabnic din străinătate, noua aristocrație se putea înțoli mai cu înlesnire. Și pe când fiecă sezon arunca petecăriile de dincolo de graniță pe umerii românului, străini ce le introduceau își fixau frumusele capitalul realizat din aceste petece, ridicând prăvălie după prăvălie, palat după palat în București. Într-adevăr imens progres! În sfârșit, cu mila Domnului, d. Brătianu mai vine un al doilea rând la putere, înmulțește iar funcțiile, ridică bugetul cheltuielilor în șase ani cu 40%, mai face drumuri de fier, se mai ridică palate la București, în același timp în care se vinde cămașa de pe țăran, ba se vinde el însuși rob cu brațele.

Daca toate acestea nu s-or fi chemând progres, apoi nu mai știm ce e progresul.

„Românul” se preface a fi atât de naiv pentru a număra anii câți au fost conservatorii la putere și găsește că sunt mai mulți decum ar fi stat liberalii. Da! asta vrea să zică a confunda „cauza” cu „timpul”, lucruri cari n-au a face una cu alta. Cauza marei datorii publice sunt drumurile de fier și înmulțirea funcțiilor și această cauză li se datorește liberalilor de toată mâna. Cincizeci de ani ar fi putut sta conservatorii după votarea concesiiei Stroussberg și anuitatea tot ar fi avut s-o plătească. Prezența lor la putere nu desființa întru nimic angajamentele luate în numele țării de roșii, prezența lor la putere nu putea reduce capitalul unei

datorii contractate de alții, tot așa precum ea nu putea lua legilor organice caracterul lor liberal – cosmopolit care li s-a imprimat [de] roșii.

Nu 'ntrebați câți ani au stat unul și celălalt la putere, ci ce-au făcut fiecare în acești ani. Conservatorii n-au făcut nimic – să zicem – s-au opus numai cu îndărătnicie la binele ce voiați a-l realiza. Dumneavoastră ați făcut totdeuna ceva, și ceva rău. De câte ori partidul liberal a fost în fruntea țării, el a creat câte-o cauză permanentă de mizerie, pe care urmașii lui n-au mai putut-o desființa. Și încă – de-ați putea face tot ce voiți! De ați putea introduce eligibilitatea magistraturii, și cu ea împreună venalitatea ei și nesiguranța averii; dac-ați putea desființa colegiul I, înecându-l într-al patrulea, pentru ca să nu mai fie cu puțință de-a alege un singur deputat independent – atunci opera ar fi încoronată. Atunci în adevăr țara, avere publică și averi particulare, ar deveni proprietatea exclusivă a unei coterii lacome de aur câștigat făr-de muncă și de demnități acaparate fără știință și merit.

Să nu confunde „Românul” timpul în care efectele unei cauze durează cu cauza însăși. În acest timp, și după ce veninul liberalismului cosmopolit a pătruns în România, fără îndoială și conservatorii au trecut pe la putere. Dar în contra unor rele organice, infiltrate de alții, ei n-au dispus de mijloace destul de energice și n-au dispus de ele pentru că ar fi compromis poate și mai mult starea socială. Machiavelli zice: un rău politic se poate vindeca pe cât timp puțin-l văd; când [î]l vede toată lumea, el nu mai e vindecabil. Putrejunea moravurilor private produsă prin declasarea generală își are reversul în putrejunea și libertinajul moravurilor publice; într-o țară de oameni declasați și moralicește căzuți statul nu poate fi decât icoana lor; el nu va fi un sanctuar ci un lenociniu. Nu se poate aștepta de la un partid, oricât de onest și de energic ar fi, de-a schimba ca prin minune rolele organice pe cari alții le-au introdus. Căci răul se 'ntroduce

lesne.

Roma a putut fi arsă într-o zi, pe când pentru zidirea ei s-a cerut o mie de ani.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro